

dr Laura Koba

La Strada Fundacja przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu, ISP UJ

Co oznacza zobowiązanie do przestrzegania Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka przez Zarządy Spótek?

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

Eleonora Roosevelt, wdowa po prezydencie USA Franklinie Delano Roosevelt, wygłaszając słowa: „Jesteśmy dziś progu wielkiego wydarzenia”, podkreśliła doniosłość proklamowania 10 grudnia 1948 r. przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. I dalej kontynuowała: „Deklaracja ta może stać się międzynarodową Wielką Kartą Praw Człowieka (*MagnaCarta Human Rights*) dla wszystkich ludzi na całym świecie. Mamy nadzieję, że jej proklamowanie przez Zgromadzenie Ogólne będzie wydarzeniem porównywalnym do ogłoszenia Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela przez Francuzów w 1789 roku, przyjęciem Karty Praw przez ludzi w Stanach Zjednoczonych, a także przyjęciem porównywalnych deklaracji w różnych czasach, w różnych krajach”¹. Mówiąca nie przewidziała sukcesu, jaki dokument ten odniesie w rozwoju i rozpowszechnianiu praw człowieka na świecie. Prawie trzydzieści lat później Karl Vasak napisał o PDPC, że jest „nowoczesnym dodatkiem do Nowego Testamentu i jest źródłem inspiracji dla rządów, dla sędziów i ustawodawców krajowych i międzynarodowych”².

Znaczenie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka jest nie do przecenienia. Przetłumaczona na ponad czterysta języków jest obok Biblii najbardziej dostępną publikacją. Rene Cassin, jeden z głównych autorów Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka porównał ten dokument do portyku świątyni, wspartej na czterech filarach stworzonych przez francuską rewolucję – „godność, wolność, równość i braterstwo”³. Dachem portyku są artykuły Deklaracji od 28 do 30

¹ Micheline R. Ishey, *Human Rights. Reader. Major Political Essays, Speeches, and Documents from Ancient Times to the Present*, Second Edition, Routledge, New York, London 2007, s. XXI.

² Karl Vasak, *A 30-year Struggle — The sustained efforts to give force of law to the Universal Declaration of Human Rights*, The UNESCO-Courier, November 1977, s. 29–32 w:
<http://unesdoc.unesco.org/images/0007/000748/074816eo.pdf#48063>.

³ Micheline R. Ishey, *What are human rights? Six historical controversies*, Journal of Human Rights, VOL. 3, NO.3(SEPTEMBER 2004), 359–371, w:
<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1475483042000224897>, odczyt 25.03.2013.

„Artykuł 28

Każdy człowiek ma prawo do takiego porządku społecznego i międzynarodowego, w którym prawa i wolności zawarte w niniejszej Deklaracji byłyby w pełni realizowane.

Artykuł 29

1. Każdy człowiek ma obowiązki wobec społeczeństwa, bez którego niemożliwy jest swobodny i pełny rozwój jego osobowości.

2. W korzystaniu ze swych praw i wolności każdy człowiek podlega jedynie takim ograniczeniom, które są ustalone przez prawo wyłącznie w celu zapewnienia odpowiedniego uznania i poszanowania praw i wolności innych i w celu uczynienia zadość słusznym wymogom moralności, porządku publicznego i powszechnego dobrobytu demokratycznego społeczeństwa.

3. Z niniejszych praw i wolności nie wolno w żadnym przypadku korzystać w sposób sprzeczny z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 30

Żadnego z postanowień niniejszej Deklaracji nie można rozumieć jako udzielającego jakiegokolwiek Państwu, grupie lub osobie jakiegokolwiek prawa do podejmowania działalności lub wydawania aktów zmierzających do obalenia któregokolwiek z praw i wolności zawartych w niniejszej Deklaracji”.⁴

Ten manifest solidarności z człowiekiem, miał oznaczać brak przyzwolenia na powtórzenie się tragedii obu dwudziestowiecznych wojen. Deklaracja człowieczeństwa stanowi zapowiedź prawnej i moralnej gwarancji ochrony praw człowieka w przyszłości. Ten „dach portyku”⁵ nad prawami człowieka wyznaczał warunki, w których prawa jednostek mogą zostać zrealizowane w ramach społeczeństwa i państwa. Każdy z filarów stanowi ważny historyczny kamień milowy w prawach człowieka. Pierwszy filar stanowią dwa pierwsze artykuły Deklaracji, podkreślające godność ludzką wspólną dla wszystkich osób bez względu na ich rasę, wyznanie, pochodzenie etniczne, płeć lub inne cechy. Drugi filar, zawarty w artykułach

⁴ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, w:

http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf

⁵ Pomysł z portykiem i czterema filarami został zaczerpnięty z artykułu Micheline R. Ishay, *What are human rights? Six historical controversies*, Journal of Human Rights, VOL. 3, NO.3(SEPTEMBER 2004), 359–371, w: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1475483042000224897>,

od 3 do 21, powołuje się na pierwszą generację swobód obywatelskich i innych praw liberalnych wywalczonych w okresie Oświecenia. Trzeci filar wspiera się na artykułach od 22 do 27 i dotyczy praw drugiej generacji, czyli praw społecznych, ekonomicznych i kulturalnych, tzw. praw solidarnościowych, kształtujących się z XIX wieku. Czwarty filar, który tworzą artykuły od 28 do 30, koncentruje się na trzeciej generacji praw związanych z solidarnością z innymi i gwarancją możliwości korzystania ze wszystkich praw człowieka przez każdego. Podkreślone zostało, iż koniecznym jest stworzenie takich warunków, by prawa człowieka mogły funkcjonować w świecie.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka oparta jest na dwóch podstawowych założeniach: po pierwsze, prawa i wolności człowieka dotyczą każdego człowieka na świecie

Artykuł 1

Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem swej godności i swych praw. Są oni obdarzeni rozumem i sumieniem i powinni postępować wobec innych w duchu braterstwa.

po drugie, każda władza publiczna (polityczna, ekonomiczna, społeczna, religijna i in.) musi jednakowo traktować ludzi.

Artykuł 2

Każdy człowiek posiada wszystkie prawa i wolności zawarte w niniejszej Deklaracji bez względu na jakiegokolwiek różnice rasy, koloru, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych i innych, narodowości, pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia lub jakiegokolwiek innego stanu. Nie wolno ponadto czynić żadnej różnicy w zależności od sytuacji politycznej, prawnej lub międzynarodowej kraju lub obszaru, do którego dana osoba przynależy, bez względu na to, czy dany kraj lub obszar jest niepodległy, czy też podlega systemowi powiernictwa, nie rządzi się samodzielnie lub jest w jakikolwiek sposób ograniczony w swej niepodległości.

Zobowiązanie do przestrzegania Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka

Prawa człowieka „są bardziej niż kodeksem moralnej godności, wypowiedzeniem wojny prześladowaniu, szaleństwu, niewolnictwu”.⁶

⁶ Pascal Bruckner, *La mélancoliedémocratique*, EditionsduSeuil, 1992, s. 176, za: Roman Graczyk, *Konstytucja dla Polski. Tradycje, doświadczenia, spory*, Społeczny Instytut Wydawniczy ZNAK, Fundacja im. Stefana Batorego, Kraków, Warszawa 1997, s. 255–256.

Poszanowanie i przestrzeganie praw człowieka zostało uznane po II wojnie światowej za jeden z głównych celów państw skupionych w Organizacji Narodów Zjednoczonych. W ciągu siedemdziesięciu lat cele te rozszerzono na inne podmioty, w tym biznes i instytucje pozarządowe.

Zobowiązanie do przestrzegania Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka przez biznes

Zarządy Spółek są tymi podmiotami ekonomicznymi, na których spoczywa obowiązek wprowadzania w działalność firm, rozpowszechniania i kontrolowania przestrzegania praw człowieka przez podmioty im podległe. Wynika to:

1. Z art. 28 PDPC
2. z umów trójstronnych zawieranych przez państwo, pracowników i pracodawców regulujących postępowanie w zakresie zatrudnienia i ochrony praw pracowniczych, wytyczone przez różne dokumenty międzynarodowe, m.in. Międzynarodowy Pakt Praw Społecznych, Gospodarczych i Kulturalnych ONZ z 1966 r., Konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP), Europejską Kartę Społeczną Rady Europy z 1961 r. oraz dyrektywy unijne wraz z Kartą Praw Podstawowych UE z 2000 r.
3. z wytycznych wprowadzonych w 2000 r. przez Global Compact (wsparcie i stosowanie w całej działalności fundamentalnych zasad dotyczących praw człowieka). Ponad 13,5 tys. sygnatariuszy ze 170 państw ONZ jest obecnie skupionych w *Global Compact*, tworząc tym samym globalną platformę współpracy przedsiębiorstw, na rzecz zrównoważonego rozwoju⁷. Oznacza to, iż przedsiębiorstwa gospodarcze uznały konieczność współpracy z państwami oraz społeczeństwami.
4. zezmian w polityce przedsiębiorstw przez wprowadzenie Społecznej Odpowiedzialności Biznesu (*Corporate Social Responsibility, CSR*), strategii opartej na filozofii prowadzenia w taki sposób działalności gospodarczej, by uwzględniać aspekty społeczne, a także odpowiedzialność biznesu za realizację polityki zrównoważonego rozwoju gospodarczego. Według badań przeprowadzonych i opracowanych przez KPMG (międzynarodowa sieć firm audytorsko-doradczych) aż 46 % polskich

⁷United Nations Global Compact, w: <https://ungc.org/pl/o-nas/>, odczyt 23.09.2018.

przedsiębiorstw deklaruje chęć przynależności do CSR⁸. Niestety, nie wszystkie zdają sobie sprawę z konieczności działania zgodnie z prawami człowieka. Jest to wręcz ich obowiązkiem.

5. z obowiązków wynikających ze statutów Zarządów Spółek reprezentujących instytucje na zewnątrz i odpowiadających za realizację uchwał, zawartych umów czy też zaciągniętych zobowiązań.
6. z odpowiedzialności ponoszonej przed sądami i trybunałami międzynarodowymi za naruszenie praw człowieka osób zatrudnionych (ETPC, sprawa Heinish przeciwko Niemcom), czy szkodliwej działalności (ETPC, Guerra i inniprzeciwko Włochom)

⁸ Raport KPMG w Polsce, *Spoleczna odpowiedzialność biznesu: fakty a opinie. CSR oczami dużych i małych przedsiębiorstw w Polsce*, KPMG w Polsce, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, 2014, <http://odpowiedzialnybiznes.pl/wp-content/uploads/2014/11/Raport-Spo%C5%82eczna-odpowiedzialno%C5%9B%C4%87-biznesu-fakty-a-opinie-KPMG-FOB-20141.pdf>.